Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 16.11.2022 KELLO 9.30
HE 155/22 vp laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 21 ja 32 §:n muuttamisesta

Nyt voimassa oleva laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta säädettiin vuonna 2021 (618/29.6.2021) ja määrättiin tulemaan voimaan 1.1.2023. Laki säädettiin osana suurempaa, hyvinvointialueiden perustamista koskenutta laindäädäntöpakettia ja sillä kumottiin vuonna 2009 säädetty laki kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta (1704/2009). Nykyinen laki on säädetty sikäli perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, että valiokunnan laajassa, hyvinvointialueiden perustamiseen liittyvää kokonaisuutta koskevassa lausunossa pevl 17/21 vp on lyhyesti (s.15-16) käsitelty myös kunnan peruspalvelujen valtionosuutta koskenutta ehdotusta. Tässä yhteydessä huomionarvoinen on myös lausunto, jonka perustuslakivaliokunta antoi edellä mainitun vuoden 2009 lain säätämisen yhteydessä (pevl 29/09 vp).

Nyt tarkasteltavassa ehdotuksssa ehdotetaan lain 21 §:n 1 momenttia muutettavaksi niin, että kunnan valtionosuusprosentti on 22,09 prosenttia, kun se nykyisen vahvistetun mutta vielä voimaanastumattoman lain säännöksen mukaan on 24,87 prosenttia ja vastaavasti kunnan omavastuuosuudeksi tulee 77,91 prosenttia nykyisen säännöksen edellyttämän 75,13 prosentin sijaan. Valtionosuusprosentti määrittelee valtion ja kuntien välistä kustanusten jakoa peruspalvelujen rahoituksessa koko maan tasolla. Lisäksi esityksessä ehdotetaan paria muutosta, jotka koskevat määräaikaisia kuntien valtionosuuteen vuonna 2023 tehtäviä vähennyksiä .Esityksen perusteluihin sisältyy runsaan kahden sivun mittainen, säätämisjärjestystä ja suhdetta perustuslakiin koskeva jakso. Jakso ei yleisesti ottaen nähdäkseni anna aihetta huomautuksiin.

- - - - - - -

Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa on viitattu useisiin perustuslakivaliokunnan eri yhteyksissä esittämiin linjauksiin, jotka ovat koskeneet lainsäätäjän toimenpiteiden vaikutuksia kuntien talouteen. Merkittävimpinä tällaisina linjauksina voidaan luettelonomaisesti mainita seuraavat. Kuntien itsehallinnon taloudellisen sisällön selvittämisessä ei ole kyse kuntia kollektiivisesti, kuntasektorina, koskevista arvioista, vaan kullekin yksittäiselle kunnalle kuuluvasta itsehallinnollisesta suojasta. Ns. rahoitusperiaate edellyttää, että asetettaessa kunnille uusia tehtäviä lainsäätäjä huolehtii siitä, että kunnilla on taloudelliset edellytykset niille säädettyjen tehtävien asianmukaiseen hoitamiseen. Kunnat eivät ole yhdenvertaisuusperusoikeuden subjekteja ja vaikka yksilöiden yhdenvertaisuutta heidän kuntalaisina kunnilta saamissaan palveluissa onkin pidetty periaatteessa tavoiteltavana asiana, on käytännössä ollut selvää ja väistämätöntäkin , että kuntien välillä on huomattavia eroja kuntalaisille tarjotuissa palveluissa. Lainsäätäjällä on katsottu olevan varsin laaja harkintavalta mahdollisten muutosten tekemisessä valtionosuusjärjestelmään. Jopa ns. negatiivisen valtionosuuden kohdalla (käsitelty esityksen perusteluissa s.11) perustuslakivaliokunta on kyllä lausunnossa pevl 29/09 vp katsonut negatiivisen valtionosuuuden maksamiseen velvoittamisen soveltuvan ”yleisellä tasolla huonosti kuntien itsehallinnon perusperiaatteisiin”, mutta pitänyt tällaista järjestelyä kuitenkin kunnallisen itsehallinnon puitteissa mahdollisena.

Jos nyt ehdotettujen lainmuutosten tarkastelussa seurataan valiokunnan lausunnoissaan pevl 29/09 vp ja pevl 17/21 vp esittämiä tulkintalinjoja, ei nähdäkseni ole syitä pitää ehdotettuja muutoksia perustuslain vastaisina tai edes perustuslain kannalta ongelmallisina.